NIZBRDICA

Prema poruci iz Petrograda, pao je dogovor sa Sankovskim: udariti prema Nikšiću i Hercegovini, sa obala jadranskih prenijeti borbe dublje k dinarskom lancu i dizati uz put raju na ustanak. Vladika upozorava svoje ljude na tim stranama da se istiha spremaju.

Pa mu dođe odgovor iz Ostroga, pisan arhimandritovom rukom:

«I za ovo što mi pišete mi ćemo se truditi koliko možemo i ne možemo. No i vi ustajte, napočivali ste se na tu lokvu vi i Sankovski, no hodite amo na polje da vidimo ko je bolji junak»...

Osmjehuje se – Crnogorci koji su bili podalje ne smatraju ovo vojevanje po Primorju kao nekakav ozbiljan rat, pa makar da je i sam Napoleon došao; nema pravoga rata ni junaštva dok se po glavicama ne razlijegne halak s Turcima.

Pa čita dalje, a lice mu sve vedrije:

«I prošu pokorno vdelajte milost, pošljite nam kafe siromahu u ove šume, zašto ako poslaste, mila ni je kafa i ljubimo je, ako li ne poslaste, niti nam je mila niti je ljubimo.»

Sad se vladika predade grohotnom smijehu i odnese pismo da ga i Sankovski vidi.

Evo, kakvi smo siromasi! – kaže vladika, pa mu se veselost postepeno sama mrzne.

«Svak zna kako oskudno i gotovo s ničim živim, pa

opet ima praznijih domaćina od mene. Dobavim gdjekad zrno kafe iz Kotora da mi se nađe za goste, a i za mene s družinom u dosadno zimlje doba. Oni u Ostrogu je žude, a oni u Morači i u Pivi nemaju kad o njoj ni misliti!»

Naredi da se u maloj platnjenoj kesi uputi nešto kafe u Ostrog, neka zamiriše ispod one litice.

Sad, pošto je sve prošlo, nemilo mu je sjećanje na te pohode. Ali se od njega odbraniti ne može...

Uzalud je pukovnik Radulović s vojskom nadirao prema Trebinju i uzalud Zabjelin vodio Ruse i vladika Crnogorce prema Nikšiću.

Ovom gradu nadomak pogledale su ga preko svijeće modre oči potpukovnika Zabjelina:

Tvrd je Nikšić, izginuće mi mnogo vojske.

Došli smo da ga osvojimo – oprezno izgovara vladika. – Evo, Grahovo smo uz put oslobodili. Moji su vojnici orni za napad, sve me zapitkuju: «Kad ćemo udariti, vladiko?»

Sve nešto mislim: doveo sam hiljadu vojnika; malopomalo, svi će mi se istopiti u ovim pohodima; kako bilo, vladiko, potrebno je da mi za svakog poginulog Rusa dadnete dva Crnogorca!

Dvojicu za jednoga.

Samo to prošapta vladika. A u njemu se iz dubine pokretala pobuna i protest:

«Jadna moja braćo sa kamena! Ako ste iz malene kolijevke, ako ste mršavih gnjatova, ako za vama ne stoje moćni dvorovi i carske krune, opet je i vas slovenska majka rodila i... Šta rekoh: slovenska? I vas je majka rodila. I u svakom od vas gori ljudski plamen kao da ste iz koje velike carevine. Jeste li gori vojnici i junaci, pa da tuđe junaštvo po dva vaša srca ište na terazijama? To niko na svijetu ne može reći za vas! Nosite li u sebi manje čestitosti i ponosa i ljudskih vrlina, pa da po dva vaša obraza s

jednim tuđim obrazom mjerimo? Ili vam je krv razvodnjena ili ste para s manje plemenita metala i vrijednosti? Ili ste, ne žaleći nikad sebe, izgubili pred svijetom cijenu svojim životima? Ne, ne znaju oni, ne zna niko t eš k i li smo na tasu kad gori pod petama! Teški li smo drugima i sebi!

No, od napada na Nikšić sreće nema...»

Vladika se preko Slivja i Ostroga vrati na Cetinje a Rusi prema moru. Bio je to neuspjeh koji je tištao vladiku. I nerado je o njemu govorio.

Pa ipak je u maju opet morao dignuti vojsku i krenuti s Rusima prema Hercegovini. Da i to može nekako zaboraviti! Na putu njegovom, na isturenom uzvišenju, propeo se onaj nesrećni Klobuk – u sumraku mu se činilo da liči na stisnutu kamenu pesnicu koja izazivački prijeti svakome namjerniku. Da je mogao da razmine Klobuk i zađe u krajeve gdje ga raja željno čekaše, vojska bi mu rasla iz časa u čas. Ovako, okružio je on prokletu tvrđavu, a Crnogorci su svakog dana ostavljali po koji krvav trag na njenim prilazima. Osjećao je u sebi da će biti jalovo to opsjedanje Klobuka, a opet se nije maknuo nikud. Bio je dogovor s Rusima: zbrisati Klobuk s puta, imati čistinu iza leđa. I kao općinjen je danima stojao tu i slušao kako se dozivaju njegovi ratnici s Turcima koji su zaklonjeni visokim zidinama. I nevolje se počeše dozivati: Francuzi se roje uz more, nijesu daleko; Klobuku stiže pojačanje iz unutrašnjosti, iznenada banu turska sila; mali broj Rusa i nešto vladičinih ratnika, među kojima i Vukolaj, nađoše se začas okruženi neprijateljem. Vladika je, sa jedne strane, gledao kako se oko njih steže samrtni obruč. Uputio je vojnike na tu stranu ne bi li ih izbavili, a on je pao koljenima na kamen, moleći se za spas opkoljenih. Rusi započeše drukčiju molitvu: načiniše «šuplje kolo» i počeše na sve

strane oko sebe zrakasto sipati vatru; taj vatreni prsten osokoli i vladičine ljude – neki od njih su se već bili pomirili s pogibijom i samo su gledali da ohlade još kojeg jaramaza. Najzad opkoljeni prosjekoše sebi put. Vladika tada obrnu leđa Klobuku i krenu prema Boki – jahao je pokunjena konja i nije otvarao usta ni za riječ ni za gutljaj vode.

Još jedan poraz!

«Boli te? Neka! Sujetan si postao, vladiko! Htio bi da svaki tvoj zamah pogodi neprijatelja u živo srce, da se po svijetu pronosi glas o pobjedama! Pa šta? Makar i sam mislio nepovoljno o sebi, nikad neću priznati da je prošlo vrijeme mojih ratnih pobjeda!»

Ni u Boki mu ne bi zastanka.

Dok je bio s vojskom na Dvrsnu, stiže vijest od ruske komande: carevi su se opet sporazumijeli – Boka se mora prepustiti Francuzima.

«Nemam se rašta mučiti – i kad bi sve bitke dobio, one bi bile izgubljene negdje daleko, za nagodbenim stolovima!»

I krenuše se naviše, k svojim gorama.

A znao je: to nije uspon, to je pred njim nizbrdica, a nebo je negdje dolje, pod nogama, more se propelo, buči tuđe, tudinski; nad pitomim izvorima u Morinju frktaće Loristonovi konji; vino će grcati iz ustrijeljenih bačvi i rasječenih mjehova, a prozori neće razumjeti galske zdravice i dozive; savitljivci će pohitati da nauče bar deset francuskih riječi, kao što su učili desetak italijanskih i desetak njemačkih, a uspravni će biti izvođeni pred puške; loze će proplakati – tuđa vojska ne bira puta.

SADRŽAJ POGLAVLJE 38.